

Què cal llegir? Quedar-se amb el millor (II)

Segona part de l'article sobre el repte de llegir. El diàleg amb els llibres i amb els altres lectors potencia l'experiència de la lectura: descobreix horitzons, estalvia desencants i optimitza el temps que tenim per llegir, que sempre és poc.

21/04/2017

Hi ha llibres que ens canvien la vida.
Va ser el cas de sant Agustí quan va

llegir *Hortensius*, de Ciceró. El llibre, va escriure anys més tard a les *Confessions*, “va canviar els meus afectes i va mudar cap a tu, Senyor, les meves súpliques i va fer que els meus vots i desitjos fossin uns altres (...), i vaig començar a aixecar-me per tornar a tu”.[1] El seu camí cap a Déu, després de molts vaivens, va cobrar una direcció més decidida cap a la conversió, que també es va segellar amb un llibre entre les mans: un passatge de l’Epístola als Romans va esfondrar l’últim mur que el retenia.[2]

Compartir els bons descobriments

Malgrat que no tots els llibres marcaran un abans i un després tan net en la nostra vida, el que llegim ens canvia: ens afina l'ànima, o ens l'afebleix; ens obre horitzons, o els estreny. La nostra personalitat reflexa –més a mesura que passa el temps– tant els llibres que hem llegit

com els que no hem llegit. Qui, al llarg dels anys, es nodreix de lectures seleccionades amb bon criteri, adquireix una mirada oberta sobre el món i les persones, sap relacionar-se amb la complexitat de les coses i desenvolupa la sensibilitat necessària per deixar de banda la banalitat i no passar de llarg davant la grandesa.

No sempre és fàcil trobar llibres que ens ajudin a créixer, ni tan sols quan es tracta simplement d'entretenir-se; per això és molt útil recórrer al consell dels altres. Quan ens intentem situar en una població, si preguntem a la gent del lloc, constatem amb freqüència com les persones aporten dades valuoses que amb el GPS potser se'ns escaparien. I, de la mateixa manera que ens orientem amb persones expertes, podem recomanar a d'altres els bons llibres que anem llegint. Parlar del que es llegeix enriqueix la vida

familiar i les converses amb amics que, de vegades, acabaran prenent la forma de tertúlies literàries o d'altres activitats culturals, com les que basteixen ponts entre literatura i cinema. I, si les bones lectures es transmeten molt eficaçment de boca en boca, també és útil organitzar clubs de lectura, freqüentar bones llibreries, mantenir el contacte amb llibreters i establir amb aquests professionals un diàleg freqüent, que sol enriquir les dues parts.

Hi ha moltes seleccions de llibres de qualitat, classificades per edats, temàtiques i gustos. Amb tot, la millor selecció és la que cadascú es va fent pel seu compte, a partir dels consells d'amics amb gustos afins, de referències aïllades en una classe, una xerrada, una conversa... Com que no podem llegir immediatament tot el que suscita el nostre interès, és bo fer-se un pla de lectures per recollir les referències per a més

endavant; això ens dona la serenitat de saber que, en certa manera, un títol no se'ns escapa i permet que, quan vulguem llegir alguna altra cosa, no anem necessàriament a buscar el primer que ens caigui a les mans.

S'ha dit que Internet és, en cert sentit, una immensa màquina de repetició. Amb la invenció de la impremta ja es va constatar que, com més fàcil és la publicació de textos, més proliferen els llibres mediocres o banals. De tota manera, al costat d'una gran quantitat de material d'escassa qualitat –de vegades elaborat amb la millor de les intencions–, Internet amaga en els seus plecs textos que permeten trobar moltes claus de l'actualitat, en què també s'apunten les idees de fons, per les quals amb prou feines es pregunten molts dels mitjans de comunicació. Aquí també és bo delimitar, amb ajuda de bons

consells, i amb la mateixa experiència, els llocs o els autors que volem seguir. Les aplicacions per subscriure's a determinats continguts, o per a la lectura *offline* de textos puntuals que ens interessin, són una bona ajuda en aquest sentit. La xarxa augmenta, a més a més, les possibilitats d'accés a algunes obres clàssiques i a d'altres d'antigues, esgotades o difícils de trobar en llibreries o biblioteques.

Dialogar amb els llibres

Crítica, del grec *krinein*, significa originàriament discernir, escollir. Llegir amb capacitat crítica suposa agafar el millor de cada llibre. Els autors, igual que nosaltres, estan condicionats pel seu context i cultura; per això quan llegim és bo preguntar-se, per exemple: per què s'expressa d'aquesta manera, l'autor? Quins són els ideals de la seva època que projecta en els seus personatges?

Quina percepció té dels valors perennes, com l'amistat, el perdó, la lleialtat, etc.? No es tracta, òbviamment, d'adoptar una actitud reactiva, que amagaria potser cert pessimisme o inseguretat. Interessa més aviat descobrir les llums i ombres de cada obra i, si és el cas, purificar algunes idees o propostes. S'entra així en un diàleg interior amb el llibre que fins i tot pot desembocar en diàlegs reals amb els autors (de fet, solen agrair la correspondència i suggeriments dels seus lectors), en el qual sorgiran les mateixes conviccions: algunes es corregiran potser amb l'intercanvi, d'altres almenys adquiriran nous matisos. Per a un cristià, probablement la millor manera de fomentar un equilibrat sentit crític és llegir amb sentit apostòlic: no només amb ganes de passar una estona agradable, sinó també amb ànim de comprendre les categories intel·lectuals dels nostres contemporanis, per purificar-les i

reconciliar-les amb els valors de l'Evangelí.

Amb aquestes coordenades, la lectura ens ajuda a formar conviccions profundes i sòlides, ben raonades, de manera que cadascú adquireixi els seus criteris de judici i desenvolupi la seva pròpia personalitat i estil. Passa una cosa semblant amb les pel·lícules que veiem: quan una ens sorprèn, pels valors que hi descobrim o per la seva estètica, se'ns mostren amb més plasticitat aspectes de la nostra vida, de la nostra visió del món, de les persones. Així, cadascú forma el seu propi discerniment, i sap que pren les decisions rectes sobre la base de criteris que entén i que ell mateix és capaç d'explicar-se. S'aconsegueix, d'aquesta manera, una visió personal, arrelada alhora en la fe cristiana, que enrobusteix la unitat de vida.

Alguna cosa es mou en l'ànima

Un bon lector sol ser també un *relector*: aquell que torna a les obres que al seu dia el van marcar. Una manera eficaç de ser *relector* és prendre, de vegades, notes que ens permetin tornar més endavant al racó del nostre interior que es va il·luminar amb una determinada lectura. Aquest costum ens ajuda a conèixer-nos i a adquirir una mirada més penetrant sobre la realitat i sobre els altres. Hi ha vegades que ens agradaria evocar una història o un passatge que al seu dia ens van cridar l'atenció i no som capaços de recordar-ho; haver-ho anotat serà una gran cosa.

Com amb tot, també en això cal trobar un equilibri: és bo deixar-se sorprendre per la nostra memòria, que reté més que no sembla. Alhora, la lectura deixa un rastre molt més profund en qui, amb l'escriptura,

nodreix el diàleg interior de l'ànima: moltes vegades no es tractarà tant de copiar passatges sencers com d'anotar les nostres impressions; intentar donar forma, potser balbotejant, a les intuïcions que es volen obrir pas dins d'un mateix. Amb aquesta labor pacient s'enriqueix el nostre viatge a través de geografies, cultures i sensibilitats: els paisatges no passen simplement davant nostre, sinó que ens donen forma per dins i ens permeten fer-nos càrrec dels problemes, els anhels, el talent de les persones. Així millora la nostra comprensió del món, i ens mantenim a l'altura del repte constant de la nova evangelització a què ens insta el Sant Pare, que passa per una *nova inculturació*.

Responsabilitat personal

Recordant les seves visites amb gent jove als hospitals a Madrid, sant Josepmaria explicava una vegada

com procuraven fer-los ***una estona de companyia i algun servei material: rentar-los les mans, els peus o la cara; tallar-los les ungles; pentinar-los... No podíem portar-los menjar, perquè estava prohibit, però sempre els deixàvem alguna bona lectura.***^[3]

La seva sol·licitud de pastor d'ànimes el portava a recordar a tothom la importància de triar les lectures amb sentit de responsabilitat, pel profund impacte que tenen en la formació intel·lectual i espiritual de cadascú.

El Catecisme ens recorda, en aquest sentit, que “el primer manament ens demana que alimentem i guardem amb prudència i vigilància la nostra fe i que rebutgem tot el que s’hi oposa”.^[4] Així ho aconsella també el Papa: **Si veig que un programa no és bo per a mi, em tira per terra els valors, em fa ser vulgar, fins i tot amb coses brutes, he de canviar de canal. Com es feia en la meva “època de la pedra”: quan un llibre**

era bo, el llegies; quan un llibre et feia mal, el llençaves.[5] Triar un llibre, com escollir els amics, anar al cinema o a veure una obra de teatre, és un acte responsable i lliure per a cada cristià, i també té connotacions morals.[6]

Davant del risc de la ignorància o la superficialitat, un consell que es podria donar és que convé llegir en abundància: diferents autors i de contextos variats. Així es forma una mentalitat oberta, que supera els prejudicis infundats i els clixés i que està preparada per viure i comunicar la fe d'una manera atractiva. Alhora, la responsabilitat en la mateixa formació porta a provar de llegir llibres de qualitat: escollir el que ajuda realment a créixer, humanament i sobrenaturalment. Un savi consell per a aquest discerniment: “Els grans llibres tenen cortesia de reis magnànims: acullen el lector com si fos el seu igual.

L'escriptor mediocre prova d'humiliar-nos per ocultar la seva baixa posició".[7]

El consell de persones més llegides pot resultar una eina molt valuosa per formar el nostre pla de lectures, per comprendre bé els diferents autors i per saber en quins punts poden tenir una visió una mica parcial o incompleta. Moltes vegades un comentari amic pot descobrir-nos una obra fins aleshores desconeguda i obrir-nos un ampli horitzó cultural, intel·lectual o espiritual. Altres vegades ens evitarà perdre el temps amb lectures banals, que promouen conductes en contra de la convivència pacífica, que ataquen la religió... També sabem que certs llibres podrien fer-nos mal, perquè en aquell moment ens falta la formació per digerir-los: hi ha pans que podrien ser massa durs per a les nostres dents. És bo tenir la humilitat intel·lectual de reconèixer els nostres

límits: no és hipocresia; és prudència. Amb l'ajuda d'altres es troben alternatives per canalitzar les nostres inquietuds: lectures més ponderades, que amb el temps potser ens permetran, si fos necessari, enfrontar-nos a aquests altres pans que al seu dia ens haurien fet mal. En definitiva, es tracta que la cultura que cadascú va construint amb la lectura encarni els ensenyaments de Jesucrist i s'enllaci amb la nostra experiència vital. Tant qui llegeix llibres desaconsellables com qui llegeix poc és especialment vulnerable davant l'error, malgrat que sigui per camins diferents.

Aconsellar i aconsellar-se

Una conseqüència del valor del consell aliè és immediata: la necessitat que cadascú col·labori també amb els altres en aquest àmbit. El consell personal ajudarà sempre els nostres familiars i amics a

escollir obres de qualitat que els puguin enriquir. També és útil participar en les iniciatives que ofereixen valoracions literàries, cinematogràfiques, culturals... L'esforç de dedicar uns quants minuts a compartir les pròpies impressions pot ajudar moltes persones; aquí també regeix el principi que de vegades el que és millor pot ser enemic del que és bo: és preferible una ressenya breu, escrita quan tenim fresca la lectura, a un projecte de recensió detallada que no s'acaba concretant. Com més col·laboradors participin en aquestes iniciatives, més objectiu i encertat resultarà el consell.

La informació que ofereixen les revistes i els suplementes culturals, per exemple, també pot ser valuosa. No és difícil descobrir els crítics precisos, per la seva traça, per la bona preparació cultural i doctrinal, pel to ponderat de les seves

opinions... Són indicadors diversos que ens ajuden abans de prendre la decisió de llegir o d'adquirir un llibre determinat.

En tot cas, és bo evitar visions reduccionistes o superficials sobre la necessitat de demanar consell o de tenir en compte les orientacions que ens puguin facilitar. El fet que un llibre es valori d'una manera concreta sempre és orientatiu i prudencial, i no ha d'estranyar que algunes d'aquestes valoracions canviïn amb el temps o que el que per a una determinada persona no tingui inconvenients sí que en tingui per a una altra. La valoració és una guia per ajudar-nos a elegir amb responsabilitat; alhora, no exclou que demanem consell en la direcció espiritual, quan ho considerem oportú per a la nostra ànima. D'altra banda, el fet d'estar atents a la valoració moral d'un producte cultural no ens ha de desenfocar de

l'essència: la importància de llegir i, en la mesura de les nostres possibilitats, de llegir molt.

No sufoqueu l'Esperit ni menyspreu els dons de profecia. Examineu-ho tot i quedeu-vos amb el que és bo.^[8]

L'obertura de l'ànima i l'amplitud d'horitzons són autèntiques quan vibren amb la recerca i la trobada, cada vegada més apassionats i alhora més serenes, de la veritat i la bellesa.

Luis Ramoneda - Carles Ayxelá

^[1] Sant Agustí, *Confessions*, III.4.7.

^[2] Sant Agustí, *Confessions*, VIII.12.29.

^[3] Sant Josepmaria, notes d'una reunió familiar, 20-XII-1970.

[4] Catecisme de l'Església Catòlica, n. 2088.

[5] Francesc, Discurs, 6-VI-2015.

[6] Sobre aquest aspecte, cfr. Ángel Rodríguez Luño, *Factores culturales de especial incidencia en la formación espiritual*, apartat 2 (“La lectura”), disponible a collationes.org.

[7] N. Gómez Dávila, *Escolios a un texto implícito* (vol. 1), Institut Colombià de Cultura, 1977, p. 325.

[8] 1 *Te* 5, 19-22.